

leri alan Nûman Paşa, 1130 Ramazanında (Ağustos 1718) kendi isteğiyle Kandiye (Girit) valiliğine nakledildi ve 16 Rebûlevvel 1131 (6 Şubat 1719) tarihinde humma hastalığından burada vefat etti; amcası Fâzıl Ahmed Paşa'nın Kandiye'deki camisinin avlusuna gömüldü (Râşid, V, 127). Ölümüne "figân" kelimesiyle tarih düşürülmüştür. Kardeşleri Abdullah ve Esad paşalar da devlet hizmetinde bulunmuşlardı. Büyük oğlu Hâfız Ahmed Paşa (ö. 1769) çeşitli yerlerde valilik yapmış ve atalarının kurduğu kütüphaneyi, vakfettiği değerli kitaplarla zenginleştirmişti.

Özellikle valilik görevlerinde başarılı olan, devletin her sıkıntısında kendisine başvurulana Köprülüzâde Nûman Paşa önemli ölçüde şahsî servete sahipti. Görevleri dolayısıyla devletçe kendisine verilmiş olan has gelirlerini almaz, bütün masraflarını babasından kalan mülklerin gelirinden karşılardı. Döneminin sayısı az seçkin simalarından olan ve dinî konulardaki hassasiyetinden dolayı Hoca Paşa lakabıyla anılan Nûman Paşa, kanunlara ve dinî hükümlere aşırı riayetinden dolayı dönemin Fransız sefiri De Ferriol tarafından sadâretten çok şeyhülislâmîliğe lâîk görülmüştür. Babası gibi hayatının her safhasında ilimle meşgul olduğu, özellikle kelâm ve hadis dallarında derin bilgisi bulunduğu belirtilir. İstanbul'da iken Vefa'daki konağı ilim meclislerinin toplandığı yer olmuştur. Telifatla da meşgul olan Nûman Paşa'nın bir mantık kitabı kaleme aldığı, ayrıca imam Sehl b. Abdullah et-Tüsterî'nin bazı sözlerini topladığı (Behcetî, vr. 185^b), tasavvuftan Abdülkerîm el-Kuşeyrî'nin *Risâle-i Kuşeyriyye*'sini özetlediği ve *el-'Adl fi beyânî hâli'l-Hadır* adında bir eser yazdığı (Köprülü Ktp., III. Kısım, nr. 148), bu eserin daha sonra Cârullah Veliyyüddin Efendi tarafından şerh edildiği nakledilir (*Osmanlı Müellifleri*, I, 267).

BİBLİYOGRAFYA :

TSMA, D. 3188; TSMA, E. 11886; BA, MD, nr. 116, s. 204; nr. 119, s. 63; nr. 120, s. 51, 224; nr. 122, s. 40; nr. 125, s. 136; nr. 127, s. 322; BA, İbnülemin-Dahiliye, nr. 1812, 1867, 2411, 2436; Behcetî, *Silsiletü'l-Âsafîyye*, Köprülü Ktp., Ahmed Paşa, nr. 212, vr. 182^b-186^a; *Anonim Osmanlı Tarihi: 1099-1116/1688-1704* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 2000, s. 148, 160, 225, 285; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekâyiât* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, s. 801; Silâhdar, *Nusretname* (haz. Mehmet Topal, doktora tezi, İstanbul 2001), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 550, 666, 684, 717, 723, 727-728, 730, 757, 860, 865; D. Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi* (trc. Özdemir Çobanoğlu), Ankara 1980, III, 326-329, 514-515; Şeyhî, *Vekâyü'l-fuzalâ*, II-III, 463-467, 485, 595-596, 708, 709, 710, 711; Râşid, *Tarih*, III, 137, 245-246, 323-327, 330, 331; IV, 22, 237, 240, 382-383; V, 127-128; Dilâver Ağazâde Ömer, *Zeyl-i Hadikâtü'l-vüzerâ*, İstanbul 1271, s. 12-14; Ayvansarâyî, *Vefeyât-ı Selâtin*, s. 100; Hammer, *HEO*, XIII, 196, 218-223; İsmet, *Tekmiletü's-Şekâik*, s. 164; *Sicill-i Osmânî*, IV, 568-569; Ahmed Refik [Altınay], *Memâlik-i Osmâniyye'de Demirbaş Şarh*, İstanbul 1332, s. 30-31; *Osmanlı Müellifleri*, I, 267; Akdes Nimet Kurat, *İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı ve Bu Sıralarda Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul 1943, s. 15, 25, 220, 225-228, 229-249, 264-267, 270-271, 281, 285, 286, 314, 327-330, 348; a.mlf., "XVIII. Yüzyıl Baş Avrupalı Umumi Harbi'nde Türklerin Tarafsızlığı", *TTK Belleten*, VII/26 (1943), s. 265-268; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, VI/1, s. 32, 99-101, 137; IV/2, s. 172, 291-295, 302; Danişmend, *Kronoloji*, IV, 3; V, 52; Tayyib Gökbilgin, "Köprülü", *İA*, VI, 905-907; a.mlf. - R. C. Repp, "Köprülü", *El²* (İng.), V, 262-263.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

KÖRFEZ İŞBİRLİĞİ KONSEYİ

Basra Körfezi Arap ülkeleri arasında ekonomik, sosyal ve kültürel iş birliği amacıyla kurulan teşkilât.

Tam adı Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi (Cooperation Council for the Arab States of the Gulf; Meclisü't-teâvün li-düvelî'l-halci'l-Arabiyye) olup üye ülkeler arasında

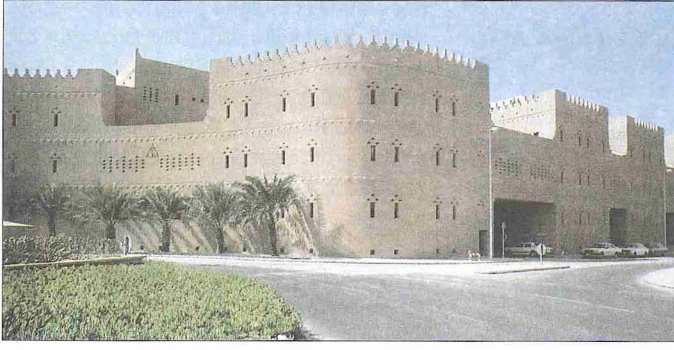
her alanda iş birliğini geliştirmek ve bölgenin güvenliğini sağlamak amacıyla 25 Mayıs 1981 tarihinde Riyad'da Suudi Arabistan, Küveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Bahreyn ve Katar devletleri arasında kurulmuş milletlerarası bölgesel bir teşkilâttir. Kısaca Körfez İşbirliği Konseyi (Gulf Cooperation Council [GCC]) olarak bilinen kuruluşun sözleşmesinde temel amaç üye ülkeler arasında ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda iş birliği yapmak şeklinde belirlenmiştir. Teşkilâtın yüksek konsey, bakanlar konseyi ve genel sekreterlik olmak üzere üç temel organı bulunmaktadır.

Üye ülkelerin devlet başkanlarından meydana gelen yüksek konsey teşkilâtın en üst seviyedeki organıdır ve düzenli biçimde yılda bir defa, olağan üstü durumlarda ise en az iki üye ülkenin talebi üzerine daha çok sayıda toplanabilir. Konsey başkanlığı alfabetik sıraya göre her ülke devlet başkanı tarafından dönüştürümlü olarak yürütülür; başlıca görevi ise Körfez İşbirliği Konseyi'nin temel politikalarını düzenlemek ve genel sekreterliğe sunulacak tasarı ve tavsiyeleri görüşüp karara bağlamaktır. Üye ülkeler arasında teşkilâtın kuruluş sözleşmesi çerçevesinde tartışmalı bir husus ortaya çıktığında komisyon görevlendirme yetkisi de bu organa aittir. Dışişleri bakanlarından teşekkül eden ve her ay toplanan bakanlar konseyi ihtiyaç halinde en az iki üye ülkenin isteği üzerine her zaman toplanabilir. Yüksek konsey, üye ülkeler arasında değişik alanlarda iş birliği ve koordinasyonun geliştirilmesine hizmet edecek politikaların üretilmesi ve projelerinin hazırlanmasıyla uğraşır. Genel sekreterlik, yüksek konseyle bakanlar konseyi tarafından alınan kararları ve yapılan tavsiyeleri uygulamak ve bunlarla ilgili raporları hazırlamak, araştırmaları sonuçlandırmak, bütçe ve hesapları düzenlemek gibi meselelerle görevlidir. Bu organın başında yüksek konsey tarafından üç yıllık bir süre için tayin edilen genel sekreter bulunur. Genel sekreter yine bakanlar konseyince tayin edilen ve biri siyasî, diğeri ekonomik işlere bakan iki yardımcısı ile birlikte teşkilâtı idare eder. Sekreterlik bütçesine üye devletler eşit ölçüde katılırlar.

Körfez İşbirliği Konseyi kurulduğu tarihten bu yana ekonomik iş birliği, ticaret, endüstri, tarım, haberleşme, ulaşım, enerji, bölgesel güvenlik ve dış ilişkiler alanlarında çeşitli faaliyetlerde bulundu ve bazı önemli kararların alınmasını sağlayarak yürürlük alanına soktu. Bunun

Körfez
İşbirliği
Konseyi
binası -
Riyad

Körfez
İşbirliği
Konseyi
binasında
elçilikler
bölümü

için öncelikle üye ülkelerin ekonomileri arasında emek ve sermayenin serbest dolaşımını, gümrüklerin kaldırılmasını ve teknik iş birliği, bankacılık, finans ve para düzenlerinin uyumlu hale getirilmesini amaç edinen bir ekonomik antlaşma imzalandı (Kasım 1982); ardından Gulf Investment Corporation adıyla ortak bir şirket kuruldu. Üye ülkeler tarafından üretilen mallar için gümrük vergilerini kaldıran kararlar alındı (Mart 1983), yabancı mallara uygulanacak ortak bir gümrük tarifesi benimsenerek (1986) merkez bankalarının kambiyo ve para politikalarının birbirine yaklaştırılmasına çalışıldı. Ekonomik ilişkilerdeki bu faaliyetlerin yanında bölgede gelişen ticaretin koordine edilmesi için ticaretle ilgili temel standartların oluşturulması, üye ülkeler için ortak bir sanayi stratejisinin benimsenmesi ve yatırım imkânlarının araştırılması için fizibilite çalışmaları başlatıldı. Üye ülkelerin tarım politikalarının birleştirilerek ortak politika ve kurumların oluşturulması üzerinde çalışıldı. Üye ülkeleri birbirine bağlayacak kara ve demir yollarının inşasıyla haberleşme ağlarının kurulması için araştırmalar yapıldı. Ulaşım, haberleşme ve petrol fiyat politikalarının koordinasyonu sağlandı ve bir petrol güvenlik planı kabul edildi.

1979 yılında İran'da gerçekleşen İslâm devrimi sonrasında kurulan İslâm cumhuriyetinin Körfez bölgesini tehdit eder duruma gelmesi üzerine hayata geçirilen teşkilâtın çalışmaları önceleri daha çok bölgesel güvenlik alanında yoğunlaştırılmıştı. Kasım 1981'deki yüksek konsey toplantısında savunma alanında iş birliğine yönelik bir antlaşmanın imzalanmasının ardından ortak bir güvenlik politikasının tesbiti yönünde çalışmalar başlatıldı. Daha sonra üye ülkelerin ordularının katılımıyla askerî tatbikatlar gerçekleştirildi ve Kasım 1984'te ortak bir savunma gücü kurulması kararı alındı. 1982-1987 yılları arasında birçok defa İran-

Irak savaşında ara buluculuk yapılabileceği dile getirildiyse de üye ülkelerin genelde Irak'a destek vermeleri sebebiyle başarı elde edilemedi. Ağustos 1990'da Irak'ın teşkilâta üye Küveyt'i işgal ve ilhak etmesi karşısında hiçbir ciddi tedbir alınmadı ve sadece Amerika Birleşik Devletleri liderliğindeki milletlerarası güce kolaylık tanınmasıyla yetinildi. Savaş sırasında da Mısır ve Suriye ile ilişkileri geliştirmenin ve bu ülkelerle güçlendirilmiş bir ittifakın kuruluş çalışmalarına hız vermenin ötesinde fazla bir varlık gösterilemedi. 6 Mart 1991 tarihinde sekiz ülke yetkilisinin Şam'da yaptığı toplantılar sonunda yayımlanan ve ortak bir Arap gücünün kurulmasını öngören Şam Deklarasyonu ile önemli bir merhale alındıysa da söz konusu ittifak gerçekleştirilemedi. Küveyt'in 19 Eylül 1991'de Amerika Birleşik Devletleri ile on yıl süreli ikili bir savunma antlaşması imzalaması diğer üye ülkelerin de benzer ilişkilere girmeleri neticesini doğurdu. Böylece Körfez bölgesinin güvenliği konusunda teşkilâta güvenilmediği ve bu hususta ondan fazla bir şey beklenemeyeceği gerçeği ortaya çıkmış oldu.

Dış ilişkiler alanında Körfez İşbirliği Konseyi ile Avrupa Topluluğu arasında karşılıklı ticaretin liberalleştirilmesi konusunda görüşmeler yürütüldü ve Şubat 1991'de İspanya'nın Granada, Ekim 1992'de Katar'ın Doha şehirlerinde ortak sanayi iş birliği konferansları düzenlendi. Böylece önemli bir gelişme gösteren ilişkiler ortak bir gümrük tarifesinin tesbiti görüşmelerine kadar ilerledi. Aralık 1993'te gerek üye ülkelerin gerekse diğer ülkelerin tüccarları arasında ortaya çıkan ticarî anlaşmazlıkları gidermek amacıyla The Commercial Arbitrational Center denilen ticarî uzlaşma merkezi kuruldu. Ayrıca 1998'de yüksek konseye bu konularda tavsiyede bulunacak bir danışma kurulu faaliyete geçirildi. Bugün kuruluştaki hedeflerine varmaktan çok uzak ka-

lan Körfez İşbirliği Konseyi birçok bölgesel teşkilât gibi fazla bir etkinlik gösteremekte ve ancak çeşitli konferans ve seminerlerle varlığını sürdürmeye çalışmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Frauke Heard-Bey, *Die Arabischen Golfstaaten im Zeichen der Islamischen Revolution*, Bonn 1983, s. 166-212; S. K. Asopa, *Oil, Arms and Islam in the Gulf*, Jaipur 1986, s. 33-35; G. Pant, "The Gulf Cooperation Council", *The Gulf in Transition* (ed. M. S. Agwani), New Delhi 1987, s. 77-93; G. Arnold, *The Third World Handbook*, London 1989, s. 86; R. Said Zahlan, *The Making of the Modern Gulf States*, London 1989, s. 135-142; J. W. Twinam, *The Gulf Cooperation and the Council: An American Perspective*, Washington 1992; "Co-Operation Council for the Arab States of the Gulf", *The Middle East and North Africa* 1983, London 1992, s. 240-241; R. Hollis, "Whatever Happened to the Damascus Declaration?: Evolving Security Structures in the Gulf", *Politics and International Relations in the Middle East* (ed. M. J. Davis), Bodmin 1995, s. 37-60; D. Hiro, *Dictionary of the Middle East*, London 1996, s. 95.

DAVUT DURSUN

KÖRFÜZ

(bk. KORFU).

KÖROĞLU

Balkanlar'dan Doğu Türkistan'a,
Güneybatı Anadolu'dan
Sibirya'ya kadar uzanan
Türk dünyasında hikâyeleri anlatılan
ve okunan tarihî şahsiyet.

Nereli olduğu tam bilinmeyen, hikâyelerinde de bu konuda açık bilgi bulunmayan Köroğlu'nun Doğu Anadolu-Âzerî rivayetinin ilk kolunda babasının Muradiye şehriden olduğu belirtilmekte, Bolu beyi kolunda geçen, "Neslimize Murat Hanlı diyorlar" mısraıyla da bu durum doğrulanmaktadır. Hazar ötesi Türkmen riva-yetinde Köroğlu'nun bu Türkmenler'e mensup Teke oymağından geldiği bildirilirse de Türkmenler'in Köroğlu hikâyelerini İran Âzerîleri'nden öğrenip kendi destanları haline getirdikleri, Hazar Türkmenleri'nden bahseden *Şecere-i Terâkime* ve *Şecere-i Türk* gibi eserlerde de Köroğlu'nun adının geçmediği dikkate alınırsa bunun yakıştırma olduğu anlaşılar.

Başta Batılılar olmak üzere birçok araştırmacı, Köroğlu hikâyelerinden hareket ederek onun tarihî şahsiyeti hakkında çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Bunlar-